

Tutkimuksen alustava esitys

Vapaan sivistystyön avoin tutkimustyöpaja, 27.-28.08. 2015, Joensuu

Vapaan sivistystyön opettajuus

Anita Malinen ja Arja Piirainen

Anita.malinen@ju.fi / arja.piirainen@ju.fi

Johdanto

Kasvatus ja sivistys ovat läheisiä käsitteitä suomalaisessa kansansivistyksessä. Pohjoismainen kansansivistys on Suomessa vapaa sivistystyö. Pohjoismaisen kansansivistystyön omaleimaisuutta ovat toiminnan autonomia, humanistinen lähestymistapa persoonallisuuden kehitykseen ja aktiivisen kansalaisuuden edistäminen ja erityinen pedagoginen, yhteisöä ja dialogia painottava ote. Erityisesti Uljens (2007) yhdistää J.V Snellmanin ajatukset kasvatusopista yleisempään kansalaissivistykseen ja Siljander (2002) puolestaan tuo erityisesti esiin sivistyksen kasvatustieteessä. Niemelä (2011) korostaa kansansivistyksen pohjoismaisuutta ja näkee Grundtvigin (1783-1872) kansanopiston isänä ja Oscar Olssonin (1877-1950) opintopiirin isänä.

Suomessa kansalaiskasvatus on vapaan sivistystyön toimialaa, jota säädetään valtion toimesta lailla (2010). Tehtävänä vapaalla sivistystyöllä on sivistäminen siten, että yhteiskunnan eheys, tasa-arvo ja aktiivinen kansalaisuus säilyvät. Laki edellyttää myös keskustelua oppilaitosten sivistystehtävästä ja sivistyshyödyistä. Myös vapaan sivistystyön oppilaitoksissa avainhenkilöitä ovat opetushenkilöstö ja heidän osaamisensa. Suomessa vapaata sivistystyötä toteuttavat kunnalliset kansalais- ja työväenopistot, kesäyliopistot ja liikunnan koulutuskeskukset sekä kansanopistot ja opintokeskukset. Suomessa oli vuonna 2010 86 kansanopistoa, 11 opintokeskusta, 201 kansalais- ja työväenopistoa, 20 kesäyliopistoa ja 14 liikunnan koulutuskeskusta. Opintoihin osallistuu vuosittain yli miljoona suomalaista. (Niemelä 2011,12-13.)

Vapaa sivistystyön toiminnan autonomisuus ja humanistinen lähestymistapa antavat sivistystyön toteuttajilla uudenlaisia mahdollisuuksia myös ohjaus- ja opetustyöhön. Vapaan sivistystyön opettajuuden omaleimaisuudesta on vähän tutkimustietoa. Vapaan sivistystyön laki (1998/632, §2) haastaa opettajat toiminaan omaehtoista oppimista, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä tukien. Vapaan sivistystyön humanistisiin periaatteisiin perustuu myös andragoginen ajattelu oppimisesta ja ohjaamisesta. Andragogisia tutkimuksia ei edelleenkään ole useita. Haku Eric ja PsykNet tietokannoista 11/2013 hakusanalla andragogiikka osoitti, että kaikkiaan hakutuloksena oli 213 artikkelia, mutta tarkemman luennan jälkeen andragogisia tutkimuksia jäi jäljelle 64kpl.

Artikkeleiden luennan synteessissä korostui andragogiikan ymmärtäminen Malcolm Knowlesin (1980) määrittelystä käsin. Knowlesin oppimiseen perustuva arviointi ei sopinut tutkimustehtävään, joten jatkoimme hakua andragogisen opettajuuden suuntaan, jolloin vapaan sivistystyön periaatteita opettajuudesta edusti parhaiten Henschken 1989 laatima kyselylomake, jonka avulla voidaan saada tietoa opettajien uskomuksista, tunteista ja käyttäytymisestä opettamiseen liittyen. Henschken (1989) käyttämää kyselyä on käytetty useissa maissa, ja siitä on saatu samansuuntaisia luotettavia tuloksia, mutta sitä ei ole aiemmin tietääksemme käytetty Suomessa. Stanton (2005) on uudelleenvalidoinut IPI –mittarin, ja hän muokkasi siitä seitsemän faktoria käsittävän mittarin: 1. Opettajan empaattisuus suhteessa oppilaisiin, 2. Opettajan luottamus opiskelijoihin, 3. Ohjauksen suunnittelu ja toteutus, 4. Opiskelijan erityisyyteen mukautuminen, 5. Opettajan kiinnostus oppijoihin, 6. Opiskelijakeskeinen oppimisprosessi ja 7. Opettajakeskeinen oppimisprosessi (Henschke 2014; Moehl 2011).

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää erityisesti vapaan sivistystyön kentän opettajien uskomuksia, tunteita ja käyttäytymistä.

Tutkimuskysymyksiksi tarkentuivat seuraavat:

1. Millaisia ovat vapaan sivistystyön opettajat (ikä, sukupuoli, koulutustausta jne.)?
2. Millaista on vapaan sivistystyön opettajien empaattisuus suhteessa oppilaisiin?

3. Millainen on opettajien luottamus opiskelijoihin?
4. Millainen on ohjauksen suunnittelu ja toteutus?
5. Miten ohjaaja ottaa huomioon opiskelijan ainutlaatuisuutta ja erityisyyttä?
6. Millaista on opettajan kiinnostus oppijoihin?
7. Miten opiskelijakeskeinen oppimisprosessi on?
8. Miten opettajakeskeinen oppimisprosessi on?

Kyselytutkimuksen aineisto kerättiin keväällä 2014 sekä kansanopistojen että kansalaisopistojen opettajilta. Vapaan sivistystyön ohjaajat ja opettajat ohjaavat vapaaehtoisesti ryhmiin hakeutuvia ihmisiä. Heitä varten etsittiin sopivaa mittaria, jonka avulla voi Kysely toteutettiin sähköisenä MrInterview:n avulla. Käytimme arvioinnissa Henschken jo aiemmin laatimaa Likert -asteikollista kyselyä, jonka käänsimme suomen kielelle. Esitestasimme sen keväällä 2014. Saimme kyselyyn kevään 2014 aikana kansanopistojen opettajilta 129 vastausta, joten vastausprosentti oli 16,8. Tulokset ovat siis suuntaa antavia.

Aineiston analyysi on toteutettu SPSS:n avulla. Esittelemme kuvailevia tuloksia aineistosta. Jatkamme faktorianalyysiin Henschken faktoreiden mukaan. Avoimia vastauksia emme ole tässä vielä analysoineet.

Alustavat tulokset

Alustavat tulokset esitetään tutkimuskysymyksittäin tässä vielä kuvailevasti.

1. Millaisia ovat vapaan sivistystyön opettajat (ikä, sukupuoli, koulutustausta jne.)?

Vapaan sivistystyön opettajat (n=129) ovat pääosin naisia (n=94, 73%). He työskentelevät pääosin vapaan sivistystyön parissa (59%) ja joka neljäs (26%) ammatillisen koulutuksen parissa. Heidän nykyinen työtehtävänsä on opetus (76%) tai hallinnollinen tehtävä (17%). Koulutustaustaltaan pääosa opettajista on ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita (64%) ja alempi korkeakoulututkinto on joka kymmenennellä (9%). Pedagogiset opinnot oli vastanneista suorittanut yhdeksän kymmenestä (87%) ja he kokivat niistä olevan hyötyä (77%) nykyisissä tehtävissä.

Vastaajista 68% oli suorittanut pedagogiset opinnot varsinaisten opintojen jälkeen ja 38% opintojen aikana. Vastaajista kaksi kolmasosaa (66%) arvioi osaamisensa riittäväksi nykyiseen työtehtäväänsä ja 46% koki tarvetta pedagogiselle lisäkoulutukselle.

Vastaukset tutkimuskysymyksiin 2-6 esityksessä paikan päällä.

Lähteet

Henschke J.A. 1989. Identifying appropriate adult educator practices: Beliefs, Feelings and Behaviors. Midwest Research-to-practice Conference in Adult Continuing and Community Education.

Henschke J.A. 2014. Developing Competence in Andragogy – Some Elements and Contexts. Presentation to the 2014 American Association for Adult and Continuing Education Conference – “Adult Educators: Making a Difference”.

Laki vapaasta sivistystyöstä. 1998/632. <https://www.finlex.fi/fi/laki>

Moehl, P.J. 2011. Exploring the Relationship between Myers-Briggs Type and Instructional Perspectives among College Faculty across Academic Disciplines. Midwest Research-to-Practice Conference in Adult, Continuing, Community and Extension Education, Lindenwood University, St. Charles, MO, September 21-23.

Niemelä, S. 2011. Sivistyminen. Sivistystarve, pedagogiikka ja -politiikka pohjoismaisessa kansansivistystraditiossa. Keuruu: Kansanvalistusseura.

Siljander, P. 2000. Kasvatus ja sivistys. Helsinki: Gaudeamus.

Uljens, M. 2007. J.V. Snellman ja pedagogisen paradoksin ratkaisu. Kasvatus 1/2007, 7-17.